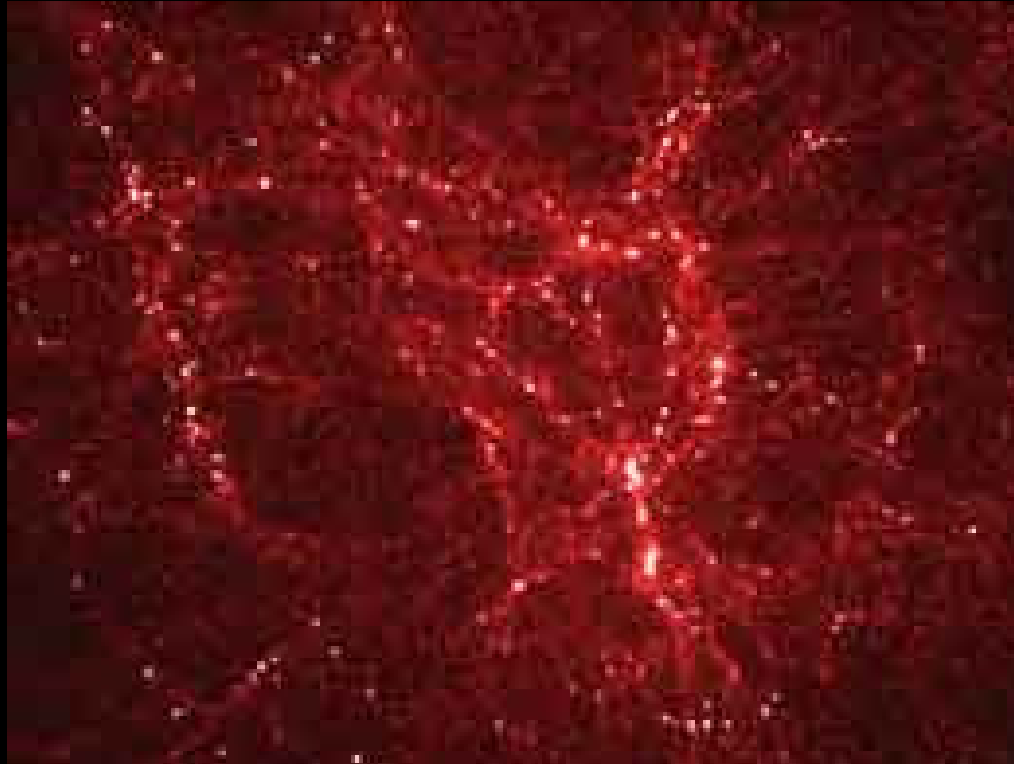

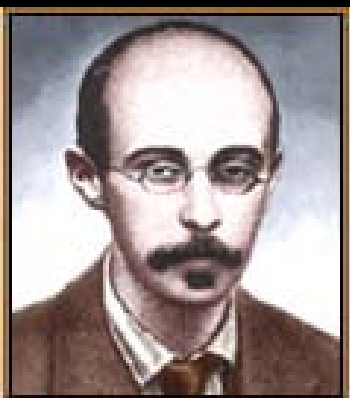
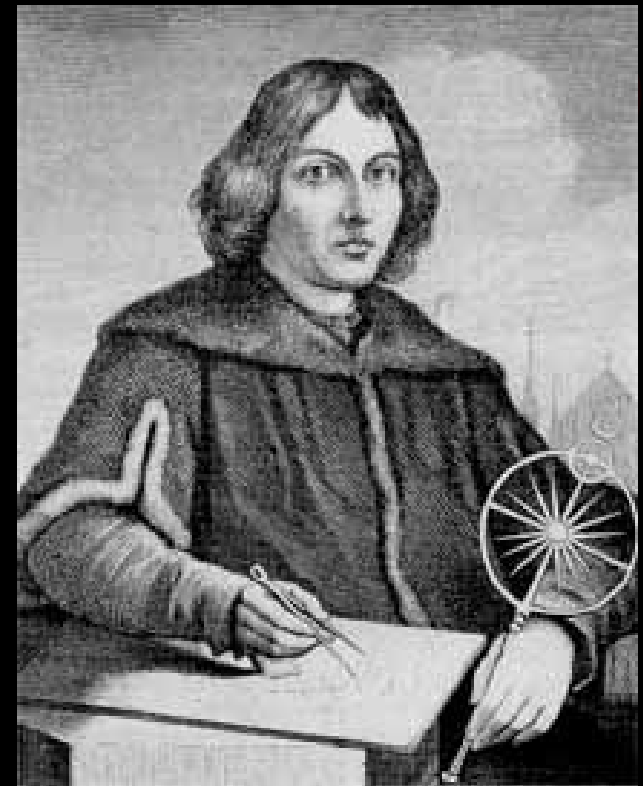
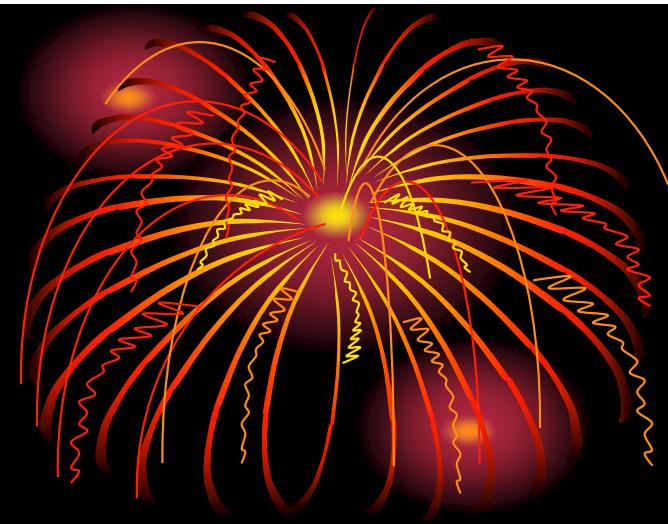
POWSTANIE I EWOLUCJA WSZECHŚWIATA

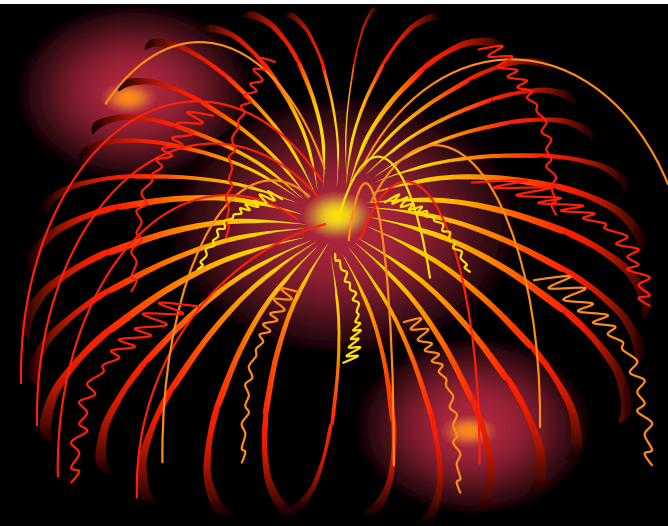
Autor: Małgorzata Karas

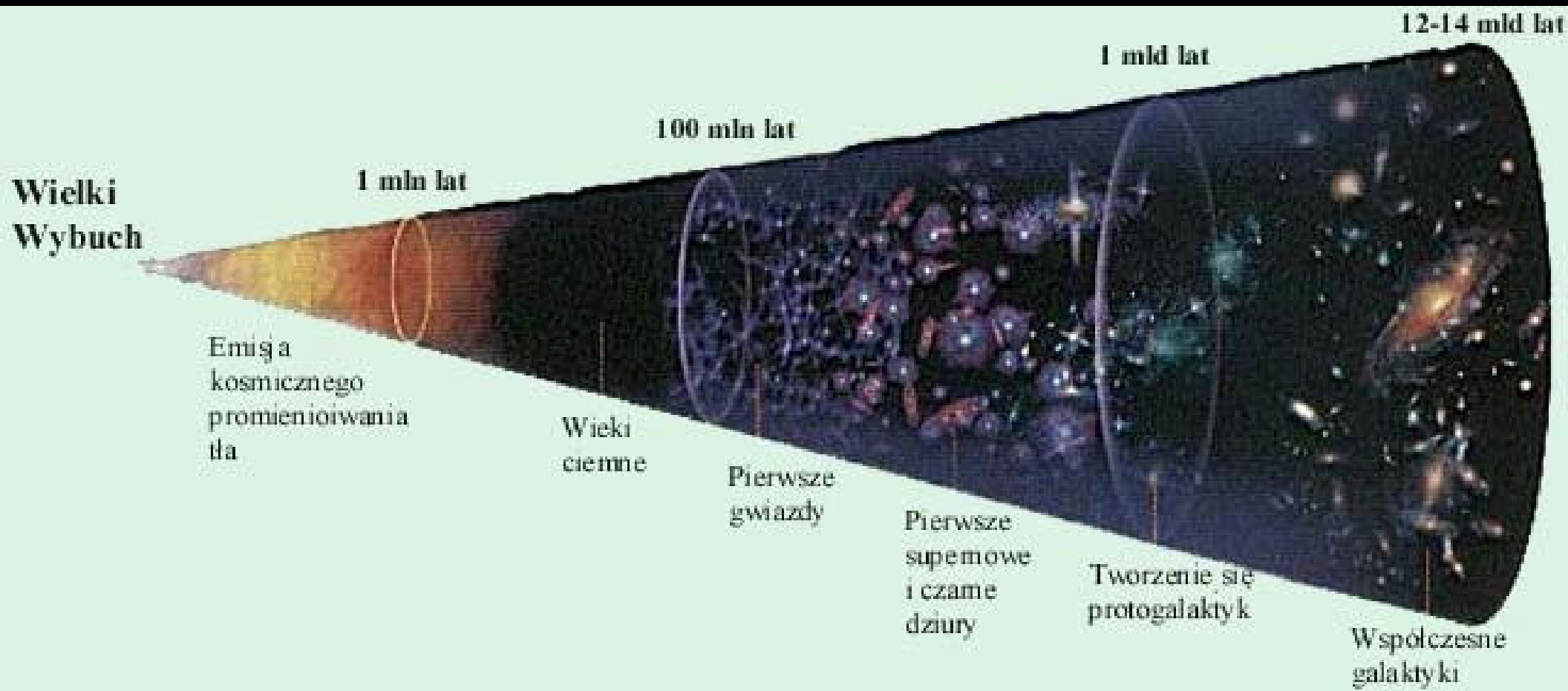
Rozmaite teorie

- Starożytność: geocentryczny model Wszechświata
- Renesans: Rewolucja kopernikańska
- XIX w: Wszechświat nieskończony i statyczny
- Lata 20. XX w: Aleksander Friedman – podwaliny Teorii Wielkiego Wybuchu

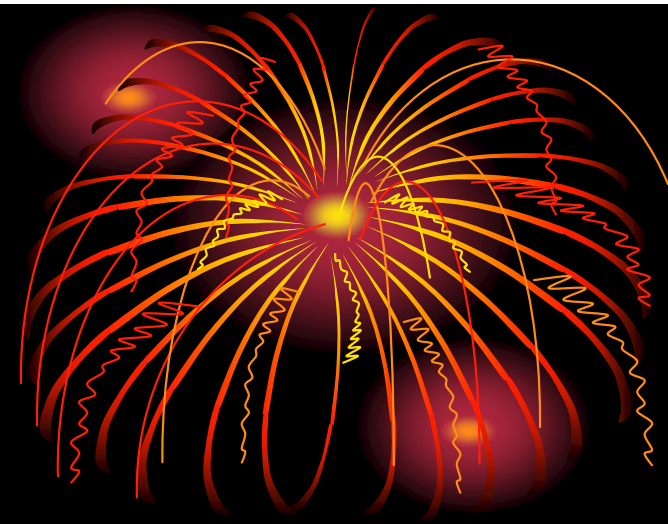

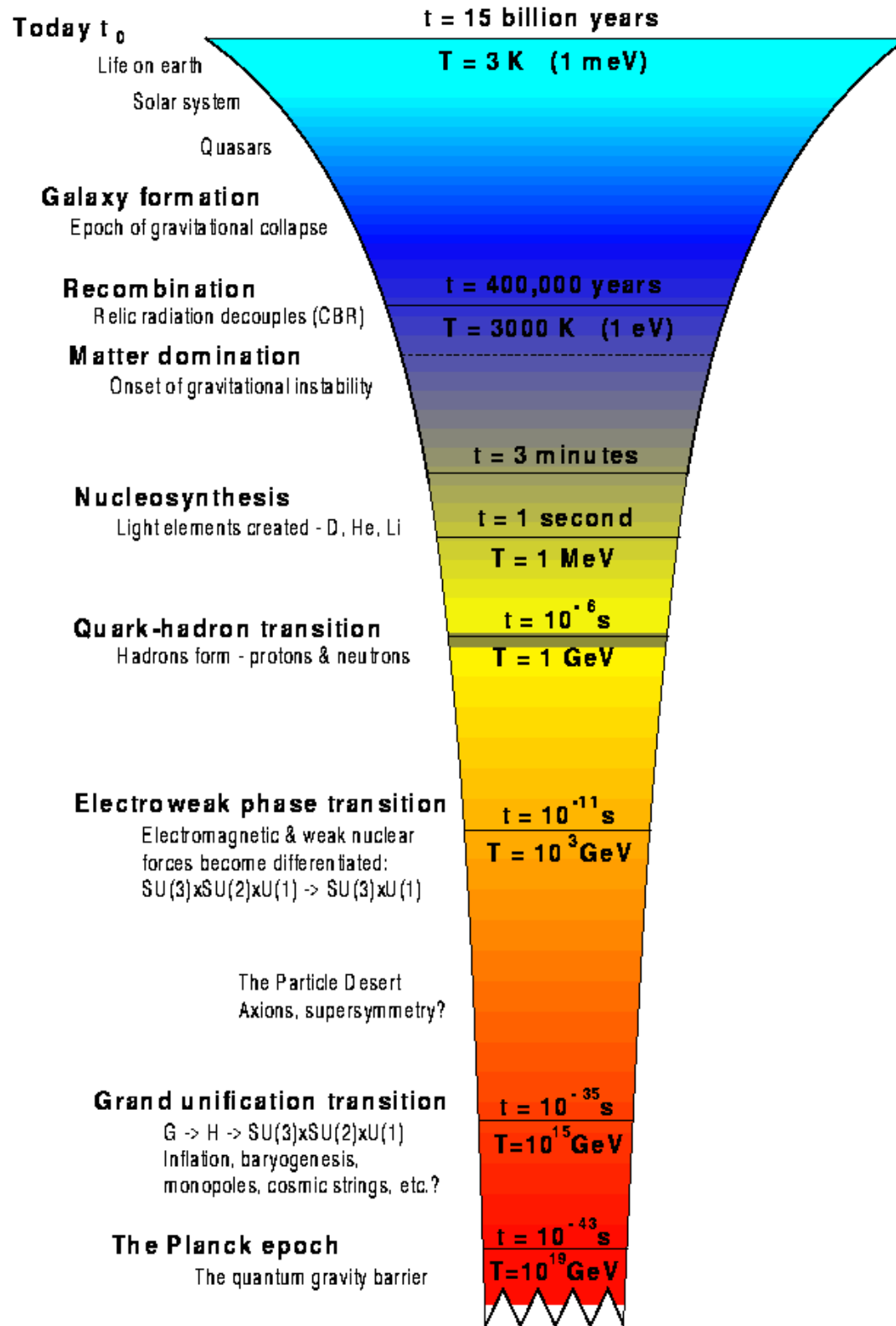
Teoria Wielkiego Wybuchu

Historia teorii Wielkiego Bum

- 1929: Edwin Hubble: galaktyki oddalają się od nas!
- stała Hubble'a
- lata 70.: teoretycy tworzą teorię bum

Teoria Wielkiego Wybuchu

- the beginning

1. 0 – 10^{-43} sekundy:

era Plancka

2. 10^{-43} – 10^{-35} sekundy:

era Wielkiej Unifikacji

3. 10^{-35} – 10^{-32} sekundy:

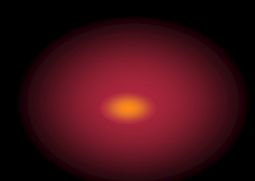
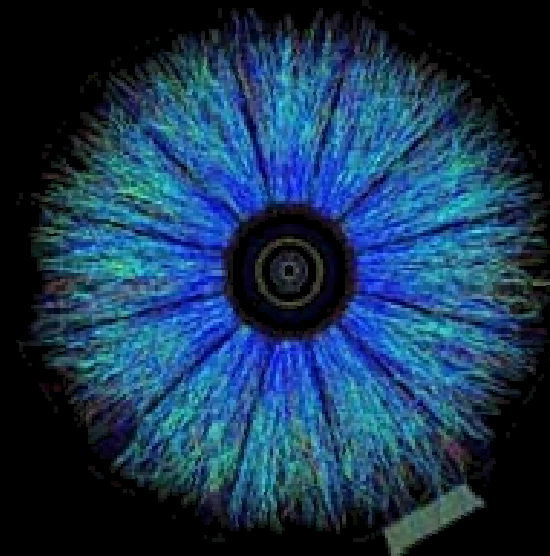
era inflacji

4. 10^{-32} – 10^{-5} sekundy:

era plazmy kwarkowo-gluonowej

5. 10^{-5} – 1 sekundy:

powstawanie protonów i neutronów

Teoria Wielkiego Wybuchu - Model Standardowy

6. 1 sekunda – 4 minuty:

era nukleosyntezy

ostatni gwałtowny okres ewolucji
Wszechświata

7. 4 minuty – 10 000 lat:

**protony, cząstki alfa, swobodne
elektrony, fotony i neutrina**

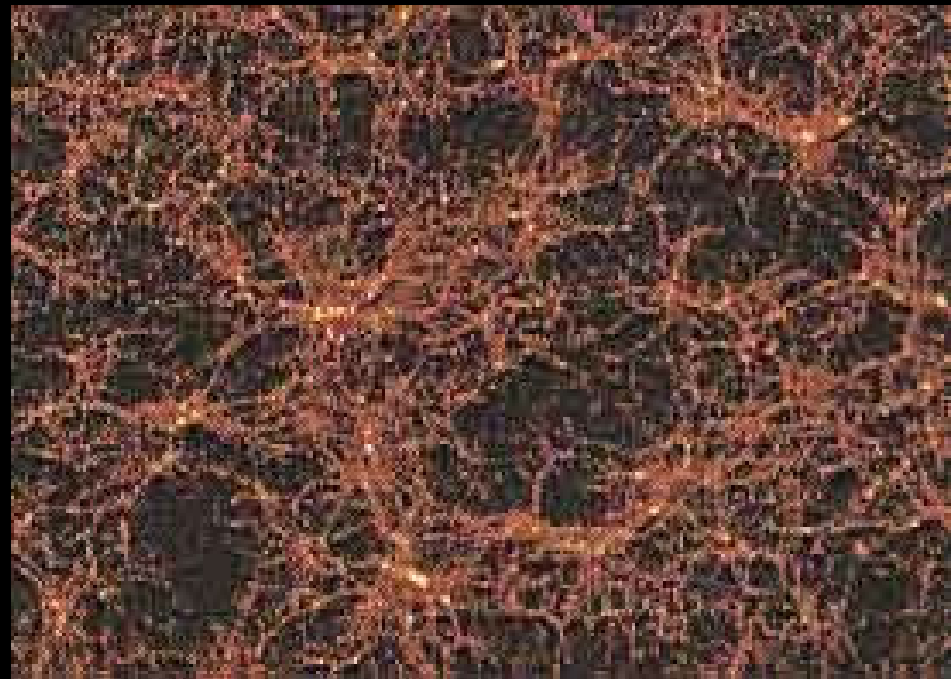
8. od 10 000 lat wzwyż

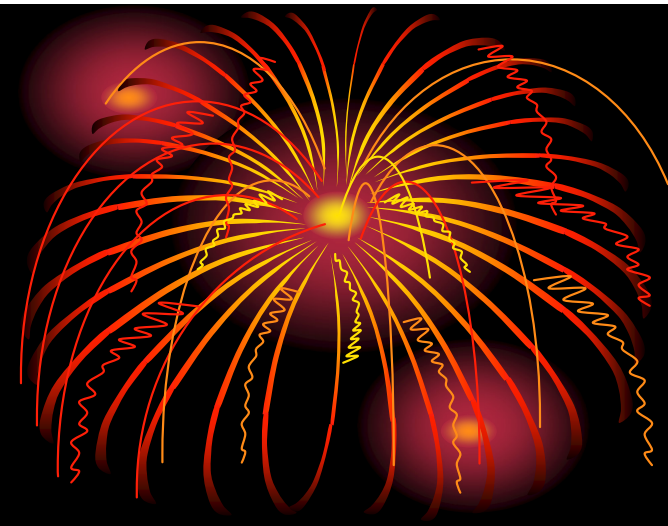
**dominacja materii nad
promieniowaniem**

Teoria Wielkiego Wybuchu - Model Standardowy

9. od 300 000 lat wzwyż
tworzenie się obojętnych atomów,
Wszechświat przezroczysty dla
promieniowania
10. 300 000 – 2 mld lat
tworzenie się galaktyk
11. 2 mld lat – teraz
ewolucja chemiczna
galaktyk

Problemy z teorią Wielkiego Wybuchu

1. Płaskość Wszechświata

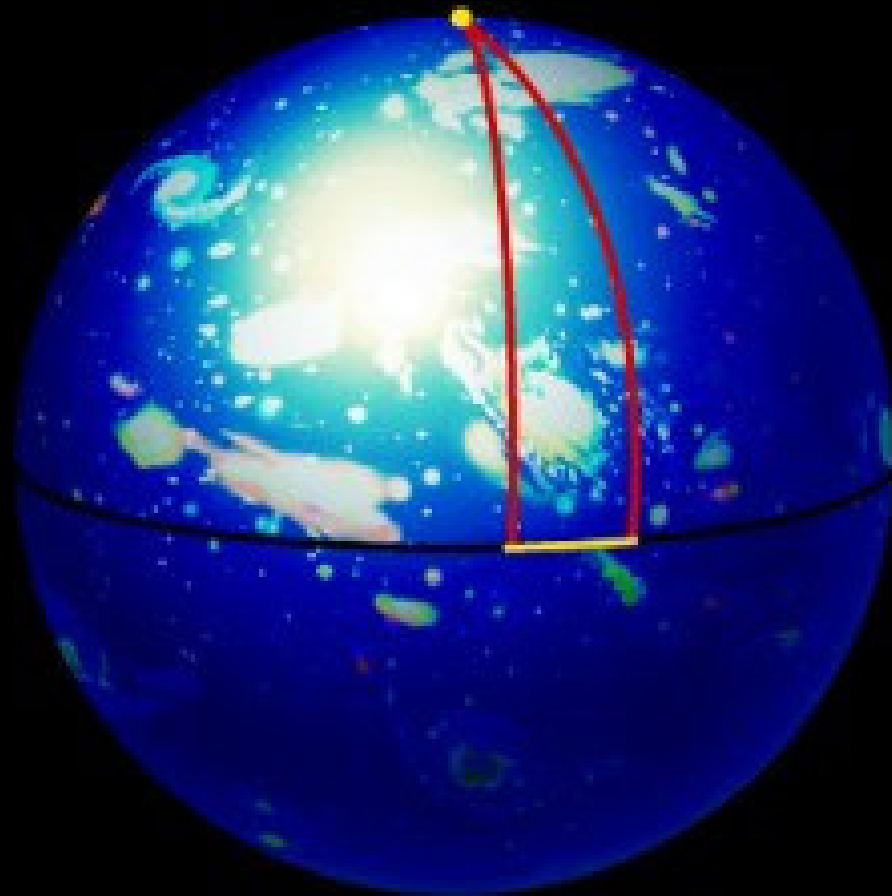
1. Płaskość Wszechświata

- a) gęstość większa
od krytycznej

**Wszechświat
zamknięty**

WIELKI SKURCZ

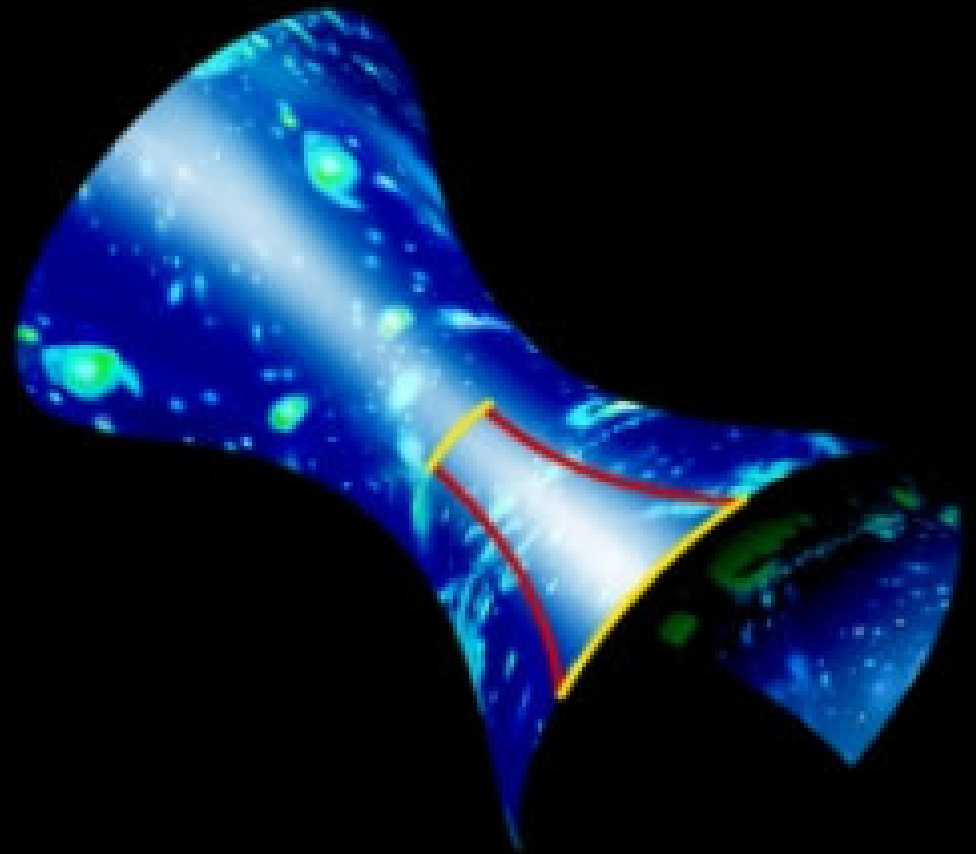
1. Płaskość Wszechświata

b) gęstość mniejsza
od krytycznej

**Wszechświat
otwarty**

WIELKI CHŁÓD

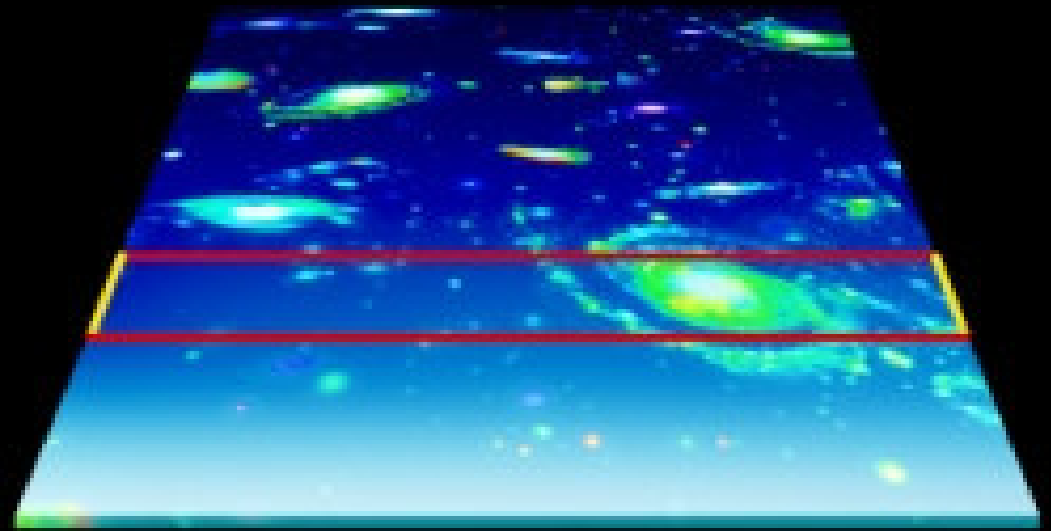

1. Płaskość Wszechświata

- c) gęstość równa krytycznej

**Wszechświat
płaski**

1. Płaskość Wszechświata

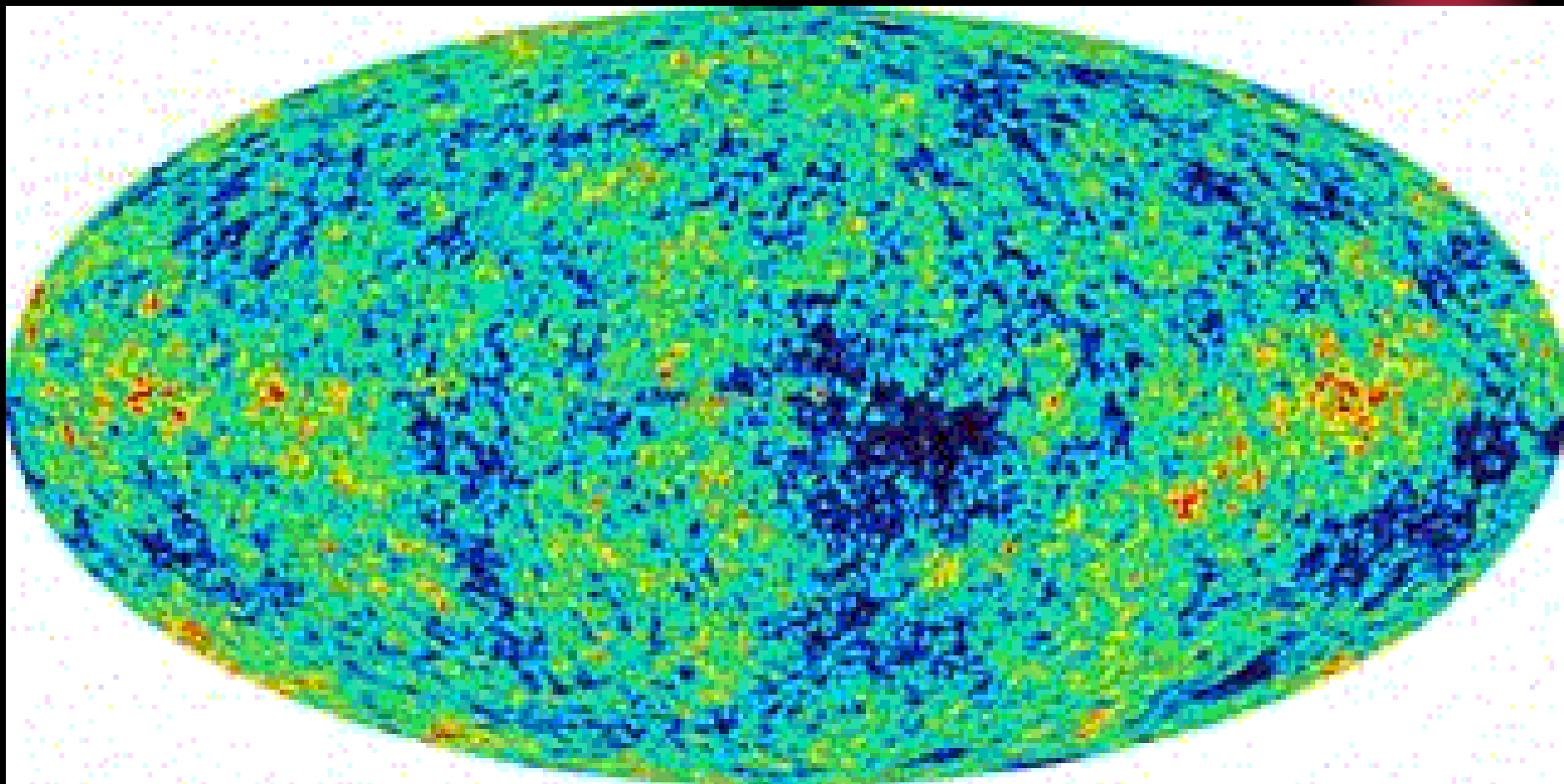
Czy i jak doszło do tak idealnego
dopasowania gęstości
Wszechświata to gęstości
krytycznej?

2. Problem horyzontu

Temperatura promieniowania relikтового:

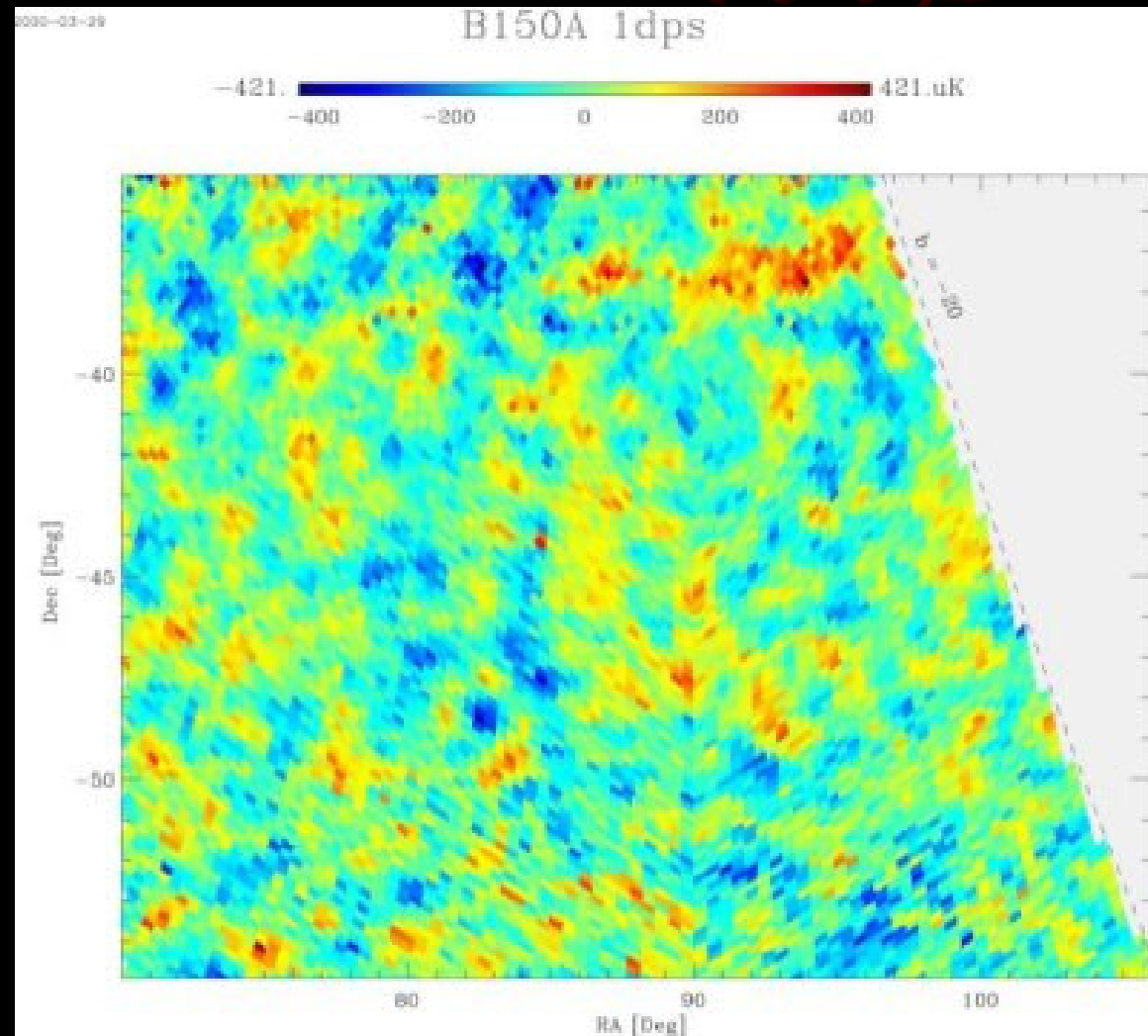

2. Problem horyzontu

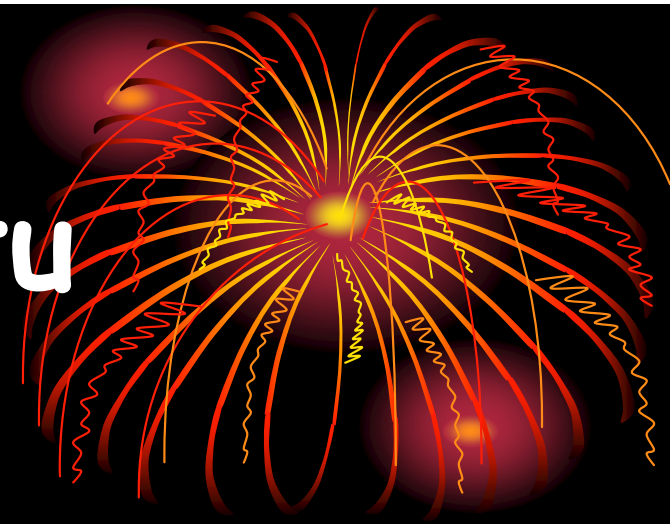

Dane z 2000 roku,
projekt
BOOMERANG.

Kolory odpowiadają
zmianom temperatury
w zakresie około 800
mikrokelwinów.

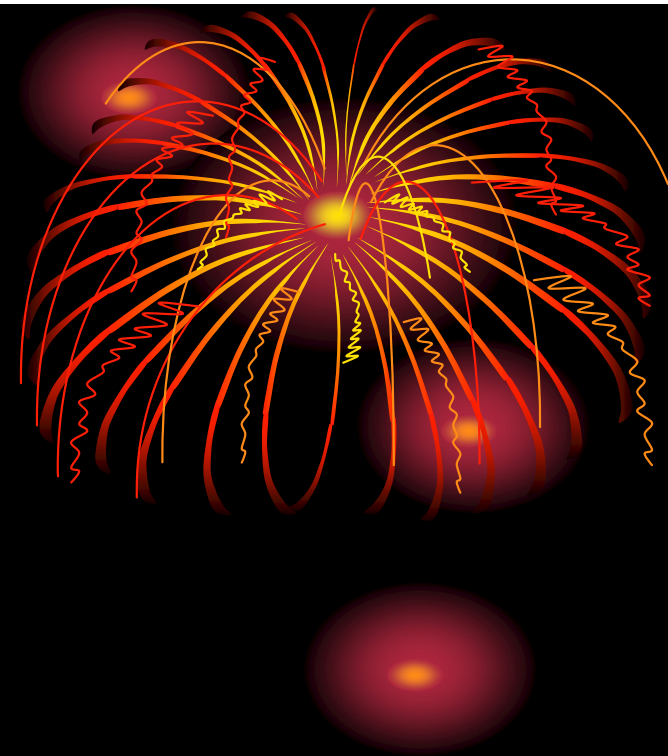

2. Problem horyzontu

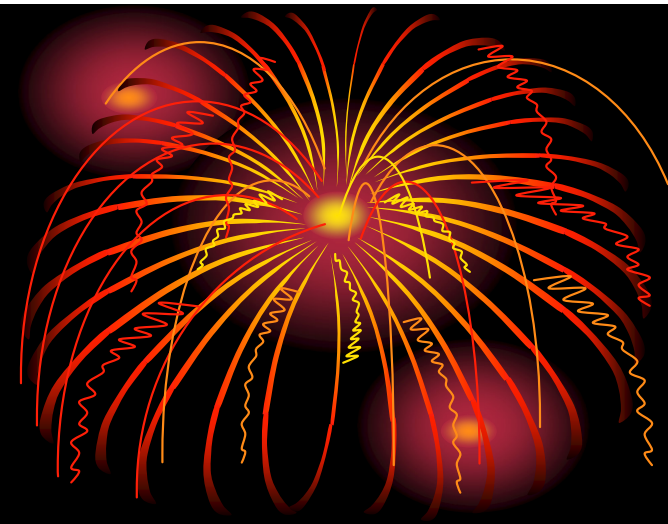
W jaki sposób wyrównały się temperatury w obszarach, które kiedyś były przyczynowo rozłączne?

3. Problem monopoli magnetycznych

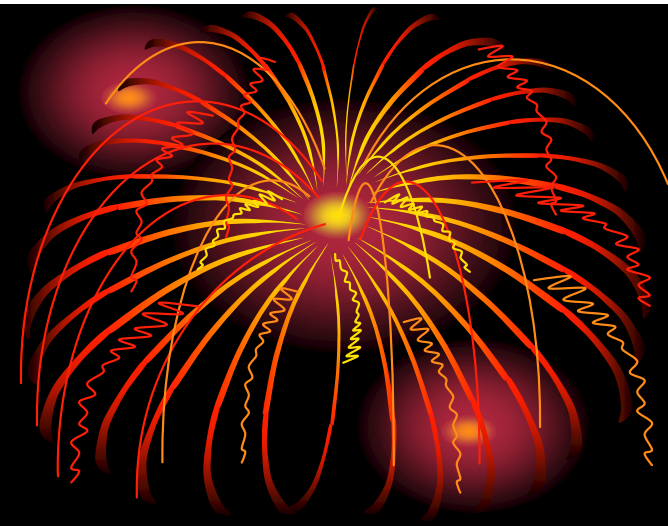

Jeśli kiedyś musiały istnieć, to dlaczego ich nie obserwujemy?

4. Kryzys wieku

Trudności z połączeniem wieku najstarszych gwiazd, wieku Wszechświata, jego gęstości, i tempa ekspansji w spójną całość.

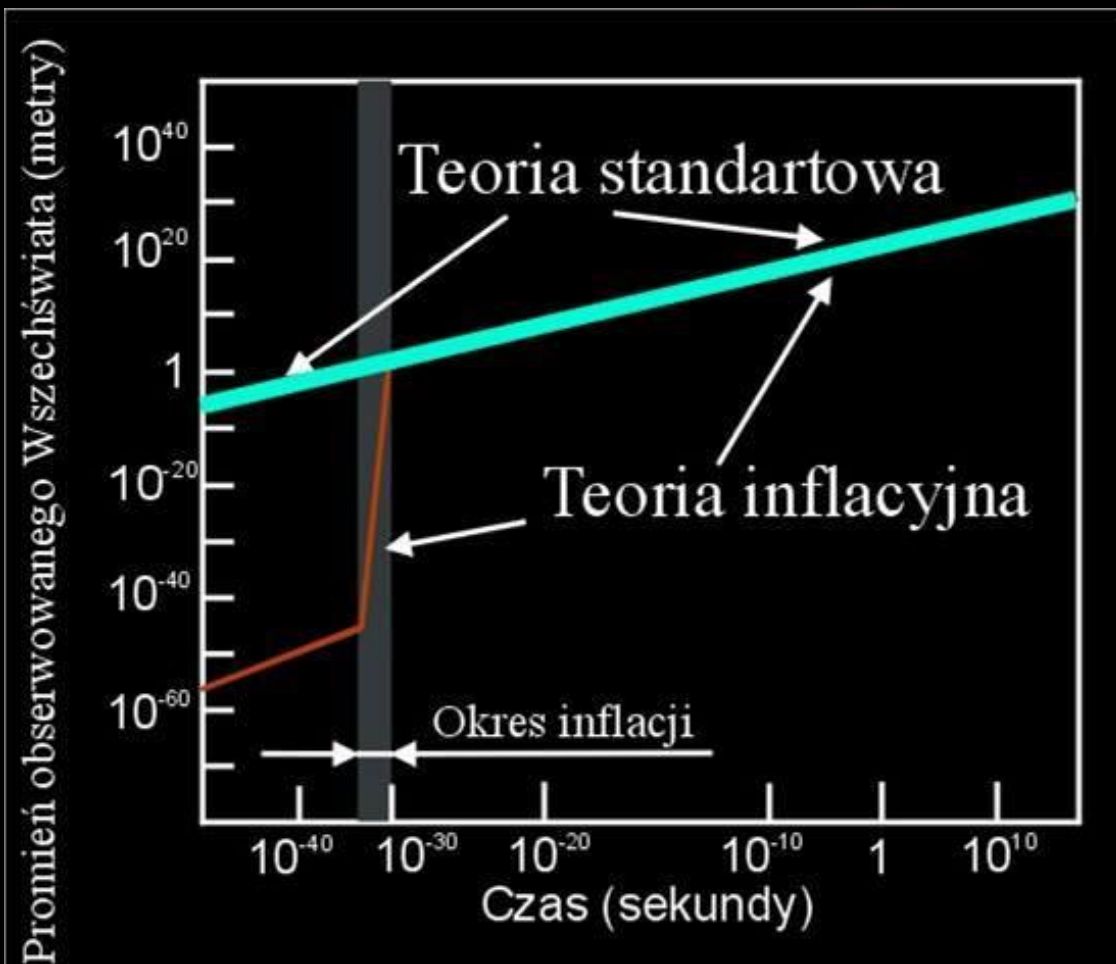
Nowe poglądy na historię Wszechświata

Teoria inflacji

Okolo 10^{-37} sekundy

**ekspansja
wykładnicza
Wszechświata**

Teoria inflacji

- początkowo maleńka przestrzeń - fałszywa próżnia kipiąca energią
- inflacja: niesamowita prędkość ekspansji Wszechświata
- dalsze powiększanie Wszechświata zgodnie z teorią standardową
- dopuszczalne istnienie Wszechświatów równoległych

Teoria inflacji

ZALETY:

- brak problemu horyzontu
- brak problemu płaskości Wszechświata
- brak problemu monopoli magnetycznych

WADA:

brak fizycznego uzasadnienia dla pola Higgsa

Teoria superstrun

- wszechświaty równoległe (brany) w wielowymiarowej przestrzeni, które mogą się zderzać
- inne poglądy na naturę cząstek (cząstki jako wibrujące struny o rozmiarach zbliżonych do długości Plancka (około 10^{-35} m), supersymetria)

Teoria najbliższa prawdzie

???

Bibliografia:

- Fizyka LO Turek
<http://www.fizyka.net.pl/>
- KOSMOLOGIA – strona internetowa Jerzego Sikorskiego
<http://www.iftia.univ.gda.pl/~fizjks/kosmologia/kosmologia.html>
- Strona internetowa dr Krystyny Wosińskiej
<http://www.if.pw.edu.pl/~wosinska/>
- Astronomia i Wszechświat – strona internetowa Joanny Darwińskiej
<http://www.fonon.univ.rzeszow.pl/~joanna/index.php>
- Strona internetowa Romualda Kurjańczyka
<http://republika.pl/hipoteza/planck>
- Polski Portal Astronomiczny AstroNET
<http://www.astronet.pl>
- Brief History of the Universe
http://www.damtp.cam.ac.uk/user/gr/public/bb_history.html
- Wikipedia Wolna Encyklopedia
<http://pl.wikipedia.org/wiki/>
- Biografias
<http://www.tayabeixo.org/biografias/>
- *Świat Nauki*, nr 5 (165), maj 2005, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oraz Scientific American, Inc.
- Lederman, Leon, Teresi, Dick *Boska cząstka*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka (1996)

